

Anja Reitan

En litteraturstudie av elever og læreres perspektiv på læringsmiljø for elever med ADHD i skolen

Implikasjoner for vernepleiers rolle i samspill med barn med ADHD i skolen

Bacheloroppgave i vernepleie

Veileder: Lise Tevik Løvseth

Mai 2021

Anja Reitan

En litteraturstudie av elever og læreres perspektiv på læringsmiljø for elever med ADHD i skolen

Implikasjoner for vernepleiers rolle i samspill med
barn med ADHD i skolen

Bacheloroppgave i vernepleie
Veileder: Lise Tevik Løvseth
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for psykisk helse

Kunnskap for en bedre verden

“Everybody is a genius. But if you judge a fish by its ability to climb a tree, it will live its whole life believing that it is stupid”

Albert Einstein

Sammendrag

Tittel: Hovedproblemstillingen for denne oppgaven er: *Hva sier litteraturen om elever og læreres perspektiv på læringsmiljøet for elever med ADHD i skolen?*

Videre har jeg følgende underproblemstilling: *Hvilke følger får disse perspektivene for vernepleiers rolle i samspill med barn med ADHD i skolen?*

Introduksjon/bakgrunn: Det er ca tre til fem prosent av alle barn og unge under 18 år som er diagnostisert med ADHD, dette utgjør ca én elev i hver skoleklasse. Diagnosen medfører mye stigma på grunn av manglende for forståelse og kunnskap.

Hensikt: Å undersøke perspektiv fra lærere og elever, og videre drøfte opp mot vernepleierens rolle, for å kunne belyse hvordan en kan legge til rette for et godt læringsmiljø i skolen for barn med ADHD.

Metode: Metoden som er brukt er litteraturstudie hvor jeg presenterer fem forskningsartikler, samt relevant litteratur for å svare på min problemstilling.

Resultat: De fem artiklene som presenteres i oppgaven, gir perspektiv på relevante faktorer som påvirker læringsmiljøet for elever med ADHD. Disse ble delt inn i følgende hovedkategorier: 1. Tilpasset undervisning, 2. Skole- hjem samarbeid. 3. Lærer-elev-relasjon. 4. Elev-elev-relasjon.

Konklusjon: Vernepleierens kompetanse kan innvirke positivt for samarbeid med lærerne i skolen, og dette igjen gjør at det gir støtte i arbeidet med å redusere atferdsproblemer hos barn med ADHD. Vernepleieren kan også bidra med å hjelpe og støtte opp under relasjonelle forhold og andre faktorer i skolen som har en viktig betydning for elever med ADHD. Dette inngår også i et tverrfaglig samarbeid, noe som er en sentral forutsetning for å lykkes i å skape et godt læringsmiljø for barn med ADHD.

Nøkkelord: Læringsmiljø, ADHD, atferdsproblemer, Skole-hjem samarbeid, lærer-elev relasjon, tidlig innsats, vernepleierens rolle, hyperkinetisk forstyrrelse, tiltak, medisiner, spesialpedagogiske tiltak, nasjonale føringer, Helsedirektoratet.

Antall ord: 7695

Summary

Title: The overall research question in this study is: *What does the literature say about students and teachers' perspective on the learning environment for students with ADHD in school?* Furthermore, I want to investigate *what consequences do these perspectives have for the social educator's role in interaction with children with ADHD in school?*

Introduction/background: About three to five percent of all children and young people under the age of 18 are diagnosed with ADHD, which means that approximately one children in each class is diagnosed with ADHD. The diagnosis causes a lot of stigma due to lack of pre-understanding and knowledge.

Purpose: The purpose with this study is to investigate perspectives from teachers and students. Moreover to discuss the role of the social educator, and how the social educator can support and facilitate a positive learning environment at school for children with ADHD.

Method: Literature study is the used method, and I will present five research articles, as well as relevant literature to answer the research question.

Result: The five articles presented in the thesis provide perspective on relevant factors that affect the learning environment for children with ADHD. The findings are presented in the following categories: 1. Adapted teaching, 2. School- home cooperation. 3. Teacher-student relationship, 4. Student-Student Relationship.

Conclusion: The social educator's competence can have a positive impact on collaboration with teachers in schools, and this in turn provides support in reducing behavioral problems in children with ADHD. The social educator can also help and support relations and other factors in the school that are of importance to children with ADHD. This is also part of an interdisciplinary collaboration, which is one of the main conditions for success in creating a good learning environment for children with ADHD.

Keywords: Learning environment, ADHD, behavioural problems, School-home collaboration, teacher-student relationship, early intervention, role of social educator, hyperkinetic disturbance, measures, medication, special educational measures, national guidelines, Norwegian Directorate of Health.

Number of words : 7695

Contents

1.0 Innledning.....	6
1.1 Begrunnelse for valg av tema og oppgavens hensikt	6
1.2 Presentasjon av problemstilling og avgrensning/ begrepsavklaring	6
1.3 Vernepleiefaglig relevans	8
1.4 Oppgavens oppbygging.....	8
2.0 Teoretisk rammeverk.....	9
2.1 ADHD/Atferdsproblemer	9
2.1.2 Noen symptomer på AD/HD.....	9
2.2 Læringsmiljø	10
2.3 Lev Vygotskys sosiokulturelle læringsteori	11
2.4 Tidlig innsats	11
2.5 Vernepleierens kompetanse.....	12
3.0 Metode.....	14
3.1 Egen forforståelse.....	14
3.2 Valg av metode.....	14
3.3 Søkeprosessen	14
3.4 Søkelogg.....	16
3.5 Analyse av artiklene	18
3.6 Litteratormatrise	18
3.7 Analyse og tolking.....	24
4.0 Resultater.....	27
4.1 Tilpasset undervisning.....	27
4.2 Skole-hjem samarbeid	28
4.3 Lærer-elev-relasjon	28
4.4 Elev-elev-relasjon.....	29
5.0 Diskusjon.....	30
5.1 Tilpasset undervisning.....	30
5.2 Skole-hjem samarbeid	31
5.3 Lærer-elev-relasjon	32
5.4 Elev-elev-relasjon.....	33
6.0 Metodiske overveielser.....	35
7.0 Konklusjon	36
8.0 Litteraturliste	37

1.0 Innledning

1.1 Begrunnelse for valg av tema og oppgavens hensikt

Det er flere faktorer som bidrar til å vekke min interesse for tema. En person i min nære relasjon har diagnosen ADHD. I tillegg har jeg i løpet av min studietid hatt praksis på barneskole hvor jeg møtte elever med ADHD, noe som gjorde at jeg innså hvor aktuelt dette temaet er. Gjennom ovennevnte praksis fikk jeg erfaringer fra å jobbe med en elev som var under utredning for ADHD, og jeg fikk være med å utforme ulike tiltak som skulle bidra til økt tilrettelegging, samt et bedre læringsmiljø for eleven. Praksisen ga mersmak og gjorde meg enda mer interessert til å fordype og innhente mer kunnskap om barn og ADHD i skolen, samt vernepleierens rolle i møte med elever med ADHD.

I media er det stadig oppslag og innspill om barn og ADHD diagnosen. I tillegg er ofte kunnskapsnivået knyttet til denne tematikken ofte er debattert i media, der det er mye fokus på om diagnosen finnes eller om det er overdiagnostisering (Rønhovde, 2018, s 21). Min frykt er at slike uttalelser/slike måter å uttrykke seg om diagnosen på kan bidra til misforståelser av ADHD og stigmatisering av barn og unge som har fått diagnosen. Misforståelser og stigmatisering kan i verstefall kan skape utfordringer for barn og unge som har fått denne diagnosen. På bakgrunn av dette kan en si at temaet er høyst aktuelt i dagens samfunn.

Hensikten med oppgaven er å frembringe mer kunnskap om elever og læreres perspektiv på læringsmiljø for elever med ADHD i skolen. I tillegg til å se på hvilke følger disse perspektivene får for vernepleiers rolle i samspill med barn med ADHD. Jeg vil følge Tiedemanns (2017, s. 50-51) anbefalinger om å være bevisst på ordet *hvorfor* når jeg jobber med oppgaven, da det gir meg en dypere forståelse i å skjønne sammenhengen med hvorfor ting er som det er. Siden det er en litteraturstudie er hensikten å belyse ulike funn i artiklene som blir sett i lys av relevant teori.

1.2 Presentasjon av problemstilling og avgrensning/ begrepsavklaring

Hovedproblemstillingen for denne oppgaven er: *Hva sier litteraturen om elever og læreres perspektiv på læringsmiljøet for elever med ADHD i skolen?* Videre har jeg følgende underproblemstilling: *Hvilke følger får disse perspektivene for vernepleiers rolle i samspill med barn med ADHD i skolen?*

Elever med ADHD har stor sjanse for å møte på flere ulike utfordringer i hverdagen. Jeg ønsker i denne oppgaven å rette oppmerksomheten på faktorer som kan bidra til å skape et godt læringsmiljø for barn i barneskolen som har fått diagnosen ADHD, og hvordan jeg som vernepleier kan tilrettelegge for faktorer for et bedre læringsmiljø for barn med ADHD, dette skal jeg se opp mot lærer- og elevperspektivet.

ADHD er forkortelse for «Attention Deficit/Hyperactivity Disorder». Symptomene er beskrevet i diagnosemanualene i ICD-10 og DSM IV. I Norge brukes det diagnosemanualen ICD-10 (Akselsdotter & Grimstad, 2009, s. 5). ADHD er en utviklingsforstyrrelse, som kjennetegnes ved avvik når det kommer til oppmerksomhet, hyperaktivitet og impulsivitet (Akselsdotter & Grimstad, 2009, s. 5).

Jeg har valgt å bruke begrepene *problematferd* og *atferdsproblemer* som ordlyd gjennom hele oppgaven, da dette er begrepene som brukes å erstatte ordet eller diagnosen ADHD om hverandre i artiklene jeg benytter, samt i litteraturen som benyttes i oppgaven. Jeg skriver 'barna med atferdsproblemer' når jeg viser til barn som har blitt utredet for hyperkinetiske forstyrrelser/ADHD, eller har symptomer som tilsier at de har diagnosen. Slike symptomer kan være hyperaktivitet eller at de mister konsentrasjonen raskt og har en atferd som oppleves som forstyrrende i klassen og skolemiljøet. Kjennetegn kan være at barna lager bråk, uro og har utfordringer med å forholde seg til skolens normer og fastsatte regler (Ogden, 2010, s.16-17). Jeg vil utdype problematferd og ADHD i oppgavens teorikapittel.

Begrepet læringsmiljø viser til samlede kulturelle, relasjonelle og fysiske forhold på skolen som innvirker på elevenes læring, helse og trivselen (Utdanningsdirektoratet (heretter forkortet Udir), 2014). Videre velger jeg å avgrense meg til at dette gjelder relasjonell tilnærming i miljøet på gruppenivå og individnivå. De fysiske rammene og verktøy for tilrettelegging velger jeg å ikke fokusere på. Jeg har i tillegg avgrenset, som nevnt over, til barneskolealder.

Det er faktorene som har innvirkning på et godt læringsmiljø for barn diagnostisert med ADHD eller som har symptomer som tilsier at de har diagnosen jeg skal belyse, og jeg skal belyse det ut fra vernepleier-perspektivet.

1.3 Vernepleiefaglig relevans

Vernepleiere kan ha en viktig rolle i skolen med utgangspunkt i mangfoldet av elever. Flere vernepleiere er ansatt i skolen og kan bidra til ulike faktorer som tilrettelegger for et godt læringsmiljø for barn med ADHD (Fo.no). Dette har også stor betydning, da dette kan bidra til en positiv utvikling og læring, samt sikrer eleven en skolehverdag som fremmer trivsel og helse (Udir, 2014; Berg, Nordahl & Aasen, 2014).

Miljøterapi er en stor del av vernepleieres arbeidsområde (Nordlund, Throndsen & Linde, 2015, s.10). Med vernepleieres kompetanse er det et bredt spekter av kunnskapsområder og en av jobbmulighetene ligger innenfor barneskolen. Vernepleierens sosialfaglige og pedagogiske kompetanse har stor nytteverdi i forhold til utfordrende atferd, og spesielt vernepleierens relasjons- og handlingskompetanse (Nordlund et al., 2015, s.10). Det er svært aktuelt å benytte vernepleierfaglige modeller, samt metoder som omhandler kartlegging, tiltak og observasjoner av atferd og i arbeidet mot atferdsproblemer, i tillegg til å kartlegge læringsmiljøet (Nordlund et al., 2015, s.63).

1.4 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er videre delt i syv kapitler. I kapittel to gjøres det rede for begrepene ADHD og atferdsproblemer, i tillegg til at relevant teori og redegjøring av læringsmiljø, sosiokulturell læringsteori, tidlig innsats og vernepleierens kompetanse presenteres. Metode, egen for forståelse, litteratursøkeprosessen og søkelogg vil bli redegjort for i kapittel 3. I tillegg vil analysen av artikler og litteraturmatrisen bli presentert. Resultatene fra de fem utvalgte vitenskapelige artiklene, samt sammenfatning av funnene blir lagt frem i kapittel 4. Før jeg i kapittel 5 drøfter resultatene opp mot relevant teori, dette i lys av oppgavens problemstilling. I kapittel 6 belyser jeg metodiske overveielser. Det blir avslutningsvis i kapittel 7 gitt en konklusjon som svar på problemstillingen. Til slutt følger en oversikt over litteraturen som er blitt brukt i oppgaven.

2.0 Teoretisk rammeverk

2.1 ADHD/Atferdsproblemer

Symptomene til diagnosen AD/HD opptrer oftest før syv års alderen. Det er ett av kriteriene at det viser seg på minst to arenaer, for eksempel i barnehage og skole. (Rønhovde, 2018, s. 42). Symptomene viser seg ofte i form av uro, vansker med konsentrasjon og kan kjennes som et indre kaos eller uro og kan føles ut som maur i kroppen (Akselsdotter & Grimstad, 2009, s. 5).

ADHD deles gjerne i 3 typer eller undergrupper: *Uoppmerksom type*, *primært hyperaktiv/impulsiv type* eller *kombinert type*, dette utfra hvilke symptomer som er mest tydelig (Rønhovde, 2018, s.41). Den uoppmerksomme typen har vanskeligheter med å komme i gang med lekser samt tar lite initiativ til aktiviteter, og har også ofte et langsomt tempo når oppgaver utføres, bruker mye energi og blir fort slitene. Barn med denne typen blir ofte beskrevet som dagdrømmende (Rønhovde, 2018, s. 42). Barn med den primært hyperaktiv/impulsiv typen har vanskelig med å sitte stille, handler gjerne før de tenker, samt har en tendens til å snakke mye og dermed forstyrre i timene. Barn med kombinert type har symptomer på begge de andre typene ADHD (Rønhovde, 2018, s. 42-43). Oppgaven vil ta for seg til det generelle symptombildet og differensierer ikke mellom de ulike typene ADHD.

2.1.2 Noen symptomer på AD/HD

Personer med ADHD har ofte store konsentrasjonsvansker, bli lett distraherert, mangler motivasjon knyttet til aktiviteter som ikke er lystbetont og har ofte lav utholdenhet. I tillegg er det ofte vanskelig å arbeide etter langsiktige mål, skoleprestasjonene er ofte lave, de har motorisk uro, er spenning søkende, har ofte dårlig selvfølelse/selvbylde, vansker med sosiale relasjoner, kan være nedstemt og deprimert/depressiv (Akselsdotter & Grimstad, 2009, s 5-6). Enkelte elever med AD/HD har i noen sammenhenger små muligheter til å innfri egne og/eller kravene som skolen stiller, som for eksempel er det vanskelig å forholde seg til langsiktige mål og planlegge for eksempel lekser. De kan også ha vansker med å forstå konsekvenser, i tillegg til at det å forholde seg til store elevgrupper kan være utfordrende (Akselsdotter & Grimstad, 2009 s 6).

Det er også svært krevende for barn med ADHD å holde oppmerksomheten over tid, og å holde på med flere ting på en gang. Det å ta imot en felles beskjed kan være svært krevende, samt å forstå den sosiale koden på skolen og innordne seg skolens sosiale system. De har også oftere problemer med å tåle forandringer (Akselsdotter & Grimstad, 2009, s. 6).

Det er store kjønnsforskjeller tilknyttet AD/HD diagnosen (Akselsdotter & Grimstad, 2009, s. 8). Det ser ut til å være en overvekt av gutter som har diagnosen, men det er store grunner til å tro at jenter med AD/HD er underrapportert. Det kan også ha en sammenheng med at ADHD hos jenter har en seinere debut og de fremstår gjerne som stille, drømmende, de kan falle ut, ha organiseringsvansker og kan være glemsomme. Jenter med ADHD uten hyperaktivitet er gjerne innadvendt, innesluttet og tilbaketrukket (Akselsdotter & Grimstad, 2009, s.8).

2.2 Læringsmiljø

I forbindelse med elever med ADHD er det også relevant å se på læringsmiljøet i skolen. Ut ifra de symptomene et barn med ADHD kan ha, vil det kunne ha stor effekt på læringsmiljøet. Barna tilbringer store deler av hverdagen sin i skolen. Det er også på denne arenaen at vernepleieren møter barna med ADHD. Vernepleierens kompetanse vil derfor her kunne komme til nytte for å understøtte læring og den sosiale utviklingen.

Læringsmiljø defineres av Utdanningsdirektoratet (2011) slik: *Med læringsmiljø mener vi samlede kulturelle, relasjonelle og fysiske forhold på skolen som har betydning for elevenes læring, helse og trivsel* (s. 76). På bakgrunn av dette er det viktig å hele tiden ha tiltak som skal bidra til å skape et godt læringsmiljø (Udir, 2011, s. 76). Det handler blant annet om læreren og dens evne til å kunne lede klassen på en god måte, også når det gjelder undervisningen. I tillegg er relasjonskompetansen til læreren viktig da en vet at en god relasjon mellom elev og lærer skaper mer motivasjon hos den enkelte elev (Udir, 2011, s. 78). Kulturen i elevgruppa når det kommer til læring er en annen viktig faktor. I tillegg er det essensielt med en god skoleledelse. Dette innebærer blant annet viktigheten av at de ansatte støtter opp om de felles rutinene og verdiene skolen har valgt å jobbe utfra. Et siste forhold som er også sentralt er skole/hjem-samarbeidet (Udir, 2011, s. 76).

2.3 Lev Vygotskys sosiokulturelle læringsteori

Lev Vygotsky utviklet den sosiokulturelle læringsteorien, og det for å forstå læring og læringsmiljø vil jeg i det følgende gjøre rede for hans teori. Vygotsky anså læring som et sosialt anliggende, noe som foregår i sosiale interaksjoner. Videre mente han at all intellektuell tenkning og utvikling starter i sosialt samspill, særlig gjennom den språklige aktiviteten. Det er språket som er med på å forme vår forståelse av verden (Imsen, 2017, s. 192). I følge Vygotskys sosiokulturelle teori skjer læring aktiv deltakelse i fellesskapet. Det vil si at medelever blir viktige parter i hverandres læring (Spurkeland, 2011, s. 318). Vygotsky utviklet også teorien om den proksimale utviklingssonen, hvor det skiller mellom hva barnet kan mestre alene (det aktuelle nivået/sonen) og hva barnet kan få til med hjelp eller støtte fra en kompetent annen, gjerne en voksen (det potensielle nivået/sonen). Tanken om den proksimale utviklingssonen er vesentlig å ta for seg når vernepleieren jobber i lys av tidlig innsats eller tilpasset opplæring. I forbindelse med tilpasset opplæring må nivået på oppgavene eller utfordringene til eleven ligge i den potensielle sonen, slik at eleven har noe å strekke seg etter. Det er i denne sonen at læring og utvikling skjerr (Imsen, 2017, s.192).

2.4 Tidlig innsats

Tidlig innsats er en sentral del av vernepleierens kompetanseområde, da dette omhandler kartlegging og å oppdage utfordringer tidlig hos barnet. Prinsippene om tidlig innsats og tilpasset opplæring er presisert i opplæringsloven §1-3, St. meld nr. 16 (2006-2007) og St. meld. nr 31(2007-2008). Det vektlegger tidlig innsats som en sentralt ved skolens systematiske vurdering om eleven har tilstrekkelig utbytte av undervisningen. Skolen skal sørge for at eleven får best mulig utviklingspotensial ut ifra sine forutsetninger, samt avdekke om det er behov for hjelpetiltak og forebyggende tiltak mot vansker. (Hellan, 2014, s. 7-9). I følge Befring (2012) er forebygging karakterisert som tidlig innsats: *Forebygging som spesialpedagogisk arbeidsområde kan karakteriseres som tidlig innsats for å gi best mulig vilkår for de positive lærings- og utviklingskreftene som finnes hos alle (s. 22).*

Noe av tiltakene som er sentrale i tidlig satsing er det relasjonelle forholdet mellom lærer-elev, elev-elev, i tillegg til skole -hjem samarbeidet (Løge, Roland & Westergård, 2013, s. 70). Dette er også sentrale områder som blir utypet mere i analysen av oppgaven.

2.5 Vernepleierens kompetanse

Vernepleieren har en viktig rolle i skolen, dette for å redusere atferdsproblemer, samt å legge til rette for et godt læringsmiljø. Vernepleieren har kompetanse til å starte en grunnleggende kartlegging som går ut på å planlegge, gjennomføre og evaluere tiltak for å legge til rette ved å benytte den Grunnleggende Arbeidsmodell i Vernepleiefaglig arbeid (forkortet GAVE). Modellen er delt inn i: *kartlegging, analyse/drøfting, målvalgsprosess, tiltak med gjennomføringsplan, metode og evaluering/revurdering*. Uansett hvilken utfordring eller hvilket arbeid man skal ta fatt i, vil kategoriene berøres og berøre hverandre (Nordlund et al., 2015, s. 65).

Vernepleieren jobber også ut fra de fire kjerneverollene i samarbeidet på skolen. De ulike rollene er *partnerrollen, brobyggerrollen, ansvarsrollen og pådriverrollen* (Brask, Østby & Ødegaard, 2016, s.40). Rollene eller forventningene til yrkesutøveren er bygd på vernepleierens spesielle historie, yrkesmålgrupper og praksisfellesskap (Brask, Østby & Ødegaard, 2016, s. 40). Partnerrollen er den samhandlende vernepleieren som arbeider på individnivå, hvor vernepleierens tilnærming justeres i samarbeid med eleven (Brask, Østby & Ødegaard, 2016, s. 41). Brobyggerrollen søker å beskrive den samhandlende vernepleieren på et systemnivå, rollen gir stort preg av en samhandlende tilnærming til de forskjellige sidene ved yrkesutøvelsen. Ansvarsrollen kommer til uttrykk på individnivå i form av en handlende vernepleier. Rollen krever at en viser handlingsdyktighet igjennom det å kunne ta egne valg/avgjørelser. Pådriverrollen er den handlende vernepleier på systemnivå (Brask, Østby & Ødegaard, 2016, s. 42).

I skolen vil vernepleieren oftest være i situasjoner som krever samarbeid på tvers av fag og profesjoner. I det tverrfaglige og tverretatlige samarbeidet kan vernepleieren bidra mye, da slikt samarbeid, for eksempel med BUP og PPT er relevant for vernepleieren. I pådriverrollen arbeider vernepleieren som tilrettelegger og pådriver på systemnivå, samt i kraft av sitt samfunnsmandat, gjennom eksempelvis å varsle

om systemsvikt eller funksjonsnedsettende barrierer. Det kan oppstå i skolen, der elever med ADHD ikke får tilstrekkelig med hjelp og oppfølging (Brask, Østby & Ødegaard, 2016). I lys av dette er vernepleierrollen er sentral, noe som blir belyst i oppgavens drøftingsdel.

3.0 Metode

3.1 Egen forforståelse

Vi mennesker har alltid med oss en forforståelse og eller fordommer når vi går inn i en undersøkelse (Dalland, 2018, s. 58). Dette er det svært viktig at vi er bevisst, slik at vi er klar over hvordan det kan påvirke måten en ser ting på og oppfatter ting. I møte med noe som bekrefter den forforståelsen vi har kan vi lett, også uten å være klar over det, la oss påvirke til å kun se den siden av en sak. Skal vi kunne gjøre noe motstand og motvirke dette bør en se etter de tingene som kan avkrefte våre forhåndsforklaringer (Dalland, 2018, s 58).

Selv har jeg en person i nær relasjon som har fått diagnosen ADHD. Det vil derfor vært med på å forme min forståelse av diagnosen. På den andre siden er jeg veldig interessert i temaet, noe som gjør at jeg har fordypet meg mye faglitteratur. Jeg har dermed hele veien blitt presentert for fagteori om tema og de ulike perspektivene som finnes. Fra studiet har jeg også alltid med meg en grunntanke om at mennesker opplever ting ulikt og at det derfor ikke finnes noen fasit på opplevelsen, noe jeg tenker er med på å styrke oppgavens pålitelighet.

3.2 Valg av metode

I oppgaven benytter jeg litteraturstudie som metode. De fem vitenskapelige artiklene blir analysert og drøftet opp mot problemstillingen i oppgaven. Gjennom å samle inn forskning som er gjort på feltet, ha en kritisk gjennomgang av det og til slutt sammenfatte det (Thidemann 2017, side 79-80), kan jeg gi en systematisk fremstilling av kunnskapen som fremkommer i de ulike skriftlige kildene.

3.3 Søkeprosessen

Ved litteraturstudie var det hensiktsmessig å starte et systematisk litteratursøk på ulike søkemotorer på internett. Et systematisk litteratursøk må man planlegge, dokumentere og begrunne arbeidet samt at det er etterprøvbart (Thidemann, 2017, s 82-83). Dette hjalp meg med å komme fram til fem forskningsartikler som ble benyttet i oppgaven.

I søket valgte jeg å benytte et PICO-skjema (Tabell 1), som inneholder fire holdepunkter: Population/patient (hvem/hvilke), intervention (hva), comparison (alternativer, sammenligning) og outcome (resultater). Comparison/alternativer var

ikke relevant for min oppgave, og ble dermed utelatt. PICO-skjemaet hjalp meg å avgrense søket, og tydeliggjorde oppgavens hensikt (Thidemann, 2017, s. 86).

Tabell 1: Pico-Skjema

P	I	C	O
Pasient/problem Hvem/hvilke	Intervention Hva	Comparison Alternativer	Outcomes Resultater
adhd skole elever på barneskole	Faktorer spesialundervisning skole medikament læringsmiljø	X	Godt læringsmiljø

Jeg jobbet med et systematisk litteratursøk for å finne de fem relevante forskningsartikler som er benyttet. Når en starter et systematisk litteratursøk er det viktig at man starter med å planlegge, dokumentere og begrunne, dette skal også være etterprøvbart (Thidemann, 2017, S.76). Søkemotorene som ble benyttet var Oria, HVL Open, Erika, google Scholar og Idunn. Det var nødvendig for meg å ta noen avgrensninger i mitt litteratursøk (Dalland, 2018). Framgangsmåten som ble benyttet var å starte søket på norske ord, deretter startet jeg med å se på funnene som kom fram fra søkene. Deretter utvidet jeg søket med å søke på engelske ord, da jeg måtte finne flere artikler som belyste hele problemstillingen.

En del av den forberedende fasen av litteratursøket er å definere inklusjons- og eksklusjonskriterier for oppgaven. Dette er med på å konkretisere og begrense omfanget av den litteraturen en får som resultat i søket (Thidemann, 2015, s. 84). Artikkene må være fagfellevurdert, det går ut på at eksperter i faget har sikret kvaliteten på forskningen før den blir publisert. Artikkene må ha IMRAD- struktur. Strukturen gjør det enklere å skimlese oppgavene for å finne informasjonen som er relevant (Thidemann, 2019, s. 31-32).

En av eksklusjonskriteriene mine var at jeg ikke skulle ha med artikler som var over 10 år gamle. Noe som viste seg å gi et dårlig resultat på søket. Jeg valgte derfor å endre det eksklusjonskriteriet til 15 år. Både inklusjons- og eksklusjonskriteriene blir presentert i Tabell 2 nedenfor.

Tabell 2: Inklusjon- og eksklusjonskriterier

Inklusjonskriterier	Eksklusjonskriterier
IMRAD- struktur	Ikke fagfelleverdert
Fagfelleverdert	Review-artikler
ADHD	Eldre enn 15 år
Kvantitativ metode	
Kvalitativ metode	
Elever i barneskolen	
Skole	

3.4 Søkelogg

Søkeloggen fremgår i tabell 3, og den gir systematisk oversikt i søkene som ble utført i prosessen. Søkeloggen er systematisere etter dato, den gir et helhetlig bilde av hvordan søket utviklet seg over tid, samt hvordan det ble mer strukturert utover søkeprosessen. På grunn av oppgavens omfang har jeg valgt å legge ved søkeloggen for å avgrense omfanget av tekst i oppgaven.

Tabell 3: Søkelogg

Søkeord	Dato	Database og avgrensninger	Antal I treff	Leste abstrakter	Leste artikler	Inkluderte artikler
<i>ADHD</i>	13 april 2021	Søkemotor: Idun 2011-2021	1	1	1	1
Skole hjem samarbeidet	13 april 2021	Søkemotor : HVL Open fagfellevurdert 2011-2021	700	7	2	1
<i>Spesialundervisning, læringsmiljø og inkludering</i>	13 april 2021	Søkemotor: Google Scholar fra 2011-2021	1	1	1	1
Grunnskolelærer - utdanningen, spesialpedagogikk, tilpasset opplæring, relasjonell tenkning inkluderende pedagogikk	16 april 2021	Søkemotor: Idun 2010-2021	1	1	1	1
ADHD diagnose Exerience young people	20 april 2021	Søkemotor: Google Scholar 2011-2021	17500	12	2	1
<i>Elev tiltak spesialundervisning</i>	29 april 2021	Søkemotor: Idun	47	3	2	0
<i>Spesialundervisning, grunnskolen, inkludering, Tilpasset opplæring, tidliginnsats</i>	12 mai 2021	Søkemotor: Idun	9	2	2	0
<i>Behavioral Problems Childrens inn scool</i>	13 mai 2021	Søkemotor: Erick Since 2016	57	6	4	0
<i>Scandinavian journals. behavioral problem. children in school</i>	14 mai 2021	Søkemotor: Erick Since 2016	97	13	5	0

3.5 Analyse av artiklene

IMRAD-strukturen ble brukt som verktøy for å kunne få en helhetlig oversikt over forskningsartiklene som jeg leste. IMRAD er en akronym/forkortelse for innledning, metode, resultat, og diskusjon, til slutt kort konklusjon (Thidemann, 2015 s.30-31). Med utgangspunkt i IMRAD-strukturen så jeg på overskrifter, sammendrag og temaer i artiklene. For å kunne vurdere artikkelens relevans og faglig kvalitet, undersøkte jeg også hvilket tidsskrift artikkelen var publisert i, om tidsskriftet var med fagfellevurdering, samt hvilket årstall artikkelen var publisert (Thidemann, 2015, s.89).

De inkluderte artiklene ble fire som hadde benyttet kvalitativ forskningsmetode og en som hadde benyttet kvantitativ. For å vurdere kvaliteten på de fem inkluderte vitenskapelige artiklene, ble de inkludert i en litteraturmatrise som gir oversikt over artikkelens innhold og hovedelementene (se tabell 4-8) (Thidemann, 2015, s. 90). Ut fra denne litteraturmatrisen ble tabellen delt inn i *hensikt, metode, utvalg/populasjon, resultater, kvalitetsvurdering og redegjørelse for etiske overveielser*. Etter at jeg hadde fylt inn tekst i litteraturmatrisen, var det lett å komme i gang med analysering og tolking av sentrale funn i artiklene. I analysearbeid er hensikten å begynne med å analysere hva som er hensikten med artikkelen, og hva som er problemstillingen eller forskningsspørsmålene (Thidemann, 2015, s. 90).

3.6 Litteraturmatrise

For å vurdere kvaliteten på de fem inkluderte vitenskapelige artiklene, ble de satt inn i en tabell som kalles en litteraturmatrise. På den måten får en skaffet seg et helhetlig bilde over artiklenes innhold og hovedelement, noe som gjør litteraturmatrisen til et godt hjelpemiddel i forbindelse med arbeidet. Eksempelet som ble benyttet fant jeg fra Thidemann (2015, s 90). Dette hjalp også med å minske omfang av tekst i oppgaven, da det kommer tydelig fram hva forskningen sier i hver av studiene. Litteraturmatrisen ble, som nevnt over, laget i form av en tabell hvor en har med følgende deler: Hensikt, metode, utvalg/populasjon, resultater, kvalitetsvurdering og redegjørelse for etiske overveielser, samt relevans for oppgaven. Litteraturmatrisene er presentert i tabell 4, tabell 5, tabell 6, tabell 7 og tabell 8 som kommer fortløpende nedenfor.

Tabell 4: Artikkel 1

Full referanse	Singh, I., Kendall, T., Taylor C., Mears A., Hollis C., Batty M. & Keenan S. (2010). Young People's Experience of ADHD and Stimulant Medication: A Qualitative Study for the NICE Guideline. Child and Adolescent Mental Health, 15 (4), s. 186-192. Hentet 4 April 2021 fra https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1475-3588.2010.00565.x
Hensikten med studien	Hensikten med studiet var å frembringe kunnskap om hvordan barn og unge selv erfarer det å bli medisinerert i forbindelse med ADHD-diagnosen, i artikkelen kalt sentralstimulerende medikamenter. Forskningen ble gjort på bakgrunn av at det fantes manglende forskning på dette feltet og en ønsket å kunne dekke mer av dette kunnskapshullet. På den måten kunne en også bruke denne kunnskapen inn i de retningslinjer som er i forbindelse med behandling av barn og unge som har denne diagnosen.
Metode	Metoden som er brukt i studiet er kvalitativ forskning, i form av fokusgrupper og individuelle semistrukturerte intervju. De individuelle intervjuene ble gjort en til en. Det står også at det er brukt leker og vignetter(på engelsk) som en del av metoden
Utvalg/ populasjon	Var 16 unge i alderen 9-14 år med ADHD diagnosen fra Storbritannia. Barn som var eldre enn 14 år, eller med betydelige komorbide tilstander, ble utelukket fra studiet. Alle som var med i studie var medisinerert med sentralstimulerende medikamenter mot ADHD
Hovedfunn/ Resultater	viser at ungdommene først å fremst knyttet effekten av medisinerer til det at de opplevde å få bedre sosial adferd. Noe som videre hadde positiv effekt på deres relasjoner med andre jevnaldrende og venner. Dette kom blant annet til uttrykk når det gjaldt ungdommenes evne til å skape og beholde vennskap over tid. Ungdommene ga uttrykk for at de var generelt positive til medisinerer. Nesten alle ungdommene så på dette som en nødvendighet. Av unge mennesker med aggresjonsproblemer ble følgende positive effekter på medisinerer rapportert: .Et annet viktig funn i studiet er at det fremkommer at ungdommene følte at det var lite forståelse for ADHD. Flere opplevde å bli negativt forskjellsbehandlet på grunn av at de hadde diagnosen. Alle ungdommene som deltok i studiet rapporterer om at de opplevde at diagnosen ga de et dårlig rykte både hos jevnaldrende, foreldre til jevnaldrende og lærere. Den hyppigst nevnte effekten av medisinerer i klasserommet var dens oppfattede effekt på forstyrrende atferd, både verbal og fysisk. Omtrent halvparten av ungdommene tilskrev forbedringer i aspekter ved skolearbeidet, som skrivning og matematikk, til medisinerer, og flere ungdommer sa at bedre karakterer i skolen og på standardiserte tester delvis skyldtes medisinerer. selv om medisinerer forbedret fokus og konsentrasjon, hadde de fortsatt betydelige problemer med skolearbeid. Ungdommene følte seg generelt ansvarlige for å håndtere atferden sin og fant medisinerer hjulpet med selvledelse til en viss grad, selv om ingen av dem følte at medisinerer helt løste deres problematiske atferd. Noen ungdommer mente at på grunn av ADHD-diagnosen var lærerne urettferdig fokusert på deres oppførsel og antok at det ville være mer utfordrende enn for andre unge mennesker.
Kvalitetsvurdering	Styrker: Kildeverdien kan ha økt ved at personer med ADHD var informanter i studiet. Måten studiet er gjennomført på er godt beskrevet. Fagfellevurdert tidsskrift. Subjektive opplevelser/erfaringer Svakheter: Da det er kvalitativt studie er utvalget for lite for å bli representativt. Få jenter som er med i studiet. Studiet hadde få deltakere, ikke var tilstrekkelig til å gi et helhetlig bilde av hvordan barn og unge med ADHD diagnosen opplevde å ta medikamenter på grund av at Fokusgruppene kan ha bidratt til at deltakerne ble påvirket, og dette kan ha stor medvirket til den positive bruken av medikamenter. Det var kun to jenter som var med i studiet.
Etikk	Studiet var etisk godkjent,
Relevans	Artikkelen ansees relevant for min problemstilling da den gir et innblikk i hvordan et utvalg unge mennesker med ADHD opplever det å ha diagnosen, samt det å ha medikamentell behandling for dette. Studien sier også noe om hvordan diagnosen kan ha innvirkning på det sosiale samspillet med jevnaldrende.

Tabell 5: Artikkel 2

Full referanse	Antonsen , Y., Maxwell , G., Bjørndal , K. E. W. , & Jakhelln , R. (2020). «Det er et kjemperart system!» – spesialpedagogikk, tilpasset opplæring og nyutdannede læreres kompetanse. <i>Acta Didactica Norden</i> , 14(2), 20 sider. https://doi.org/10.5617/adno.7918
Hensikt med studien	Undersøkelsen inngår i det longitudinelle forskningsprosjektet «Relevant masterutdanning for grunnskolelærere». Analysen av data er basert på en emasentrert analyse strategi i NVivo12
Metode	Studie er basert på kvalitative intervjuer». Analysen av data er basert på en temasentrert analyse strategi i NVivo12
Utvalg/ populasjon	nyutdannede lærere fra de tre første grunnskolelærerkullene med femårig integrert masterutdanning for skolens trinn 1–7 og 5–10 fra UiT Norges arktiske universitet.
Hovedfunn / Resultater	Studien viser at de nyutdannede lærerne (deltakerne) opplevde utfordringer med å tilpasse opplæringen for en sammensatt elevgruppe. Dette spesielt for elever med behov for særskilt tilrettelegging. Deltakerne beskriver at de som nyutdannede opplevde manglende kunnskap og ferdigheter når det gjaldt å jobbe med elever som hadde atferdsproblemer, samt elever som tilhørte bestemte diagnosegrupper. Dette i forhold til å kunne fremme et læringsmiljø i klassen som er inkluderende for alle. Lærerne ga også uttrykk for at de opplevde manglende kompetanse når det gjaldt det eksterne støtteapparatet. Både i forhold til hvordan det fungerer og hvordan/når de skal ta kontakt med tanke på mulige tiltak hos eksempelvis Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT).
Kvalitetsvurdering	Styrker: Den erfaringsbaserte læringstilnærminger styrker etablert og kritisert tenkning om spesialpedagogikk og viderefører et system som ikke fungerer Svakheter: Nyutdannede lærere trenger mer kunnskap om inkluderende pedagogikk og relasjonell tenkning i utdanningen
Etikk	Studien har fulgt nasjonale forskningsetiske retningslinjer utgitt av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Studien er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).
Relevans	Studiet er relevant for min problemstilling, da det fanger opp manglende kompetanse innen elever med ADHD i skolen. Noe som gjør at det innvirker på læringsmiljøet i skolen da elever med ADHD oftest lager mye bråk og uro i klasse rommet, samt at de nyutdannede lærerne ikke hadde kompetanse å henvise videre til PPT og BUP

Tabell 6: Artikkel 3

Full referanse	Spesialundervisning, læringsmiljø og inkludering Sitér Haug P.(2017). Spesialundervisning, læringsmiljø og inkludering. Tidskrift Fou i praksis, 11(1) 41-62 https://utdanningogpraksis.no/index.php/up/article/view/1778
Hensikt med studien	Hva karakteriserer læringsmiljøet slik elever som får spesialundervisning, opplever det, sammenliknet med elever som bare får ordinær opplæring?
Metode	Empirien i artikkelen er henta fra et kvantitativt spørreskjema undersøkelse
Utvalg/ populasjon	To grupper elever som får spesial undervisning, er med i undersøkelsen. Elever med problematferd og elever med spesifikke lærevansker. Å trinna 5–10 i grunnskolen. Totalt 10 199 elever har respondert 98 skoler i til sammen 16 kommuner og fem fylke i Sør-Norge.
Hovedfunn / Resultater	Mange elever som får spesial- undervisning, gir selv uttrykk for en langt mindre gunstig situasjon i skole enn de som ikke får spesialundervisning. Slik som inkludering, arbeidsmiljø og spesialundervisninga er forstått i dag, er det ikke tilfredsstillende. Det kom fram at grupper av elever systematisk komme i en marginal posisjon i skolen, der rimelige krav til det psykososiale miljøet ikke å være oppfylte, og der faren for ekskludering er stor. Det er elever som viser problematferd, og elever med spesifikke lærevansker. Disse elevene gir svar som tyder på at særlig engasjementet deres i det som gjelder skolen, og noe mindre relasjoner til medelever og lærere, er lavere enn for de andre elevene. Særlig lavt kommer svarene fra elever som får spesialundervisning på grunn av problematferd. Og i denne gruppa er det jentene som har de mest negative svarene. Selv om elevene får spesialundervisning, opplever de ulike forhold ved skolen svært negativt.
Kvalitets vurdering	Styrker: Kjønnfordelingen på de to områdene er i samsvar med annen forskning, Svakheter: Det mangler opplysninger fra 8,9 prosent av elevene på en eller flere av de variablene som gjør at de ikke er med i analysen.
Etikk	Ikke oppgitt
Relevans	Denne artikkelen er svært relevant til min problemstilling. Da det kom fram i forskningen om læringsmiljøet, og hvilken forskjeller det hadde for barna med ADHD/ atferdsproblemer som ordinære elver i skolen. Dette ga også et innblikk i hvordan elver opplevde relasjoner med lærer og elever på skolen

Tabell 7: Artikkel 4

Full referanse	Faugstad, R, & Jensen, E. S (2019). Læreres Opplevelse av muligheter i skole -hjem-samarbeid. Norsk Tidsskrift for utdanning og praksis. 13(1), 98-110. https://doi.org/10.23865/up.v13.1898
Hensikten med studien	Studien undersøker Hvordan lærere opplever deres muligheter til å etablere et godt skole-hjem-samarbeid. Studien bygger på intervju av ti lærere ved fire skoler som uttrykker sine synspunkter på egne muligheter, sine utfordringer og sitt handlingsrom i dette samarbeidet
Metode	Studien bygger på kvalitativt forskningsintervju
Utvalg/populasjon	Informantene var kontaktlærere for 5., 6. og 7. trinn. Av lærerne som ble intervjuet var sju menn og tre kvinner fra fire skoler, to skoler fra hvert fylke. To skoler ligger i en liten bykommune, hvor av begge er barneskoler. De to andre skolene ligger i en stor bykommune. Den ene skolen er en barne- og ungdomsskole, den andre er en barneskole. Intervjuene foregikk på skolen der lærerne arbeidet, og de varte om lag en time. Lærerne var i alder fra 37 til 54 år, og hadde fra 10 til 28 års praksis som lærer. Ni lærere hadde allmennlærerutdanning som bakgrunn, de fleste med ulike fag som tilleggsutdanning. En lærer hadde universitetsutdanning med flere fag
Hovedfunn/ Resultater	Denne studien har vist at lærere i stor grad utvikler sin egen praksis i skole- hjem-samarbeidet, der handlingsrommet på virkes egne oppfatninger og ønsker, og kollegers meninger. Dette fører til at skole-hjem samarbeidet kan ha en varierende betydning i samme skole. Lærerne uttrykker positivt til foreldresamarbeid, men samtidig involvere de liten grad foreldre inn i samarbeidet, noe som gir inntrykk av at formalitetene i samarbeidet vektlegges sterkere enn selve samarbeidet. Studie støtter tidligere forskning som tyder på at lærere trenger mer kompetanse om skole- hjem-samarbeid. Mangle en samlet utviklingskraft på skolenivå. For å utvikle arbeidsmåter i samarbeid mellom skole og hjem må rammeverket være mere presis på hva som ligger i betydningen på samfunnsnivået, og lærernes handlingsrom til lærerne på individnivået, Dette må avklares og utvikles på skolenivået. En tydelig skolekultur som bygger på forutsigbarhet og sammenheng mellom forventet og opplevd atferd, skaper tillit .
Kvalitetsvurderinger	Styrker: Selv om intervjuguiden i stor grad styrte utviklingen av kategoriene, og i praksis fungerte som referansepunkter var det en styrke vi at empirien ga rom for å justere disse. Svakheter: En utfordring med hensyn til troverdigheten av studien kan være at lærerne i intervjuene ønsket å fremstå i trad med de forventninger som stilles til lærerrollen gjennom lovverk og forskrifter
Etikk	Informantene har mottatt informasjon om studien og undertegnet samtykkeerklæring. Lærerne og skolene er anonymisert. Studien var ikke meldepliktig ifølge Norsk Senter for Forskningsdata (NSD).
Relevans	Studiet var relevant for min problemstilling, da det ga svar på innvirkningen på et godt samarbeid med foreldre som igjen ga et positivt læringsmiljø. Samt at lærerne mangler kunnskap om foreldresamarbeid, noe som Vernepleieren kan bistå og hjelpe lærerne med samarbeidet med elver som har atferdsvansker.

Tabell 8: Artikkel 5

Full referanse	Erikson,R & M (2016). Å leve med ADHD. En intervjustudie av unge mennesker med konsentrasjonsvansker med fokus på hverdagsliv og sosiale relasjoner Tidsskrift for psykiskhelsearbeid . Volum 13 .Nr. 1-2 universitetsforlaget https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2016-01-02-02
Hensikt med studien	Hovedformålet med studien var å undersøke hvordan ungdom med ADHD beskriver hverdagen. Hensikten var å beskrive hvordan de tenker, føler og handler i hverdagen
Metode	Studien er en kvalitativ studie som ble gjennomført via semistrukturerte intervjuer
Utvalg/ populasjon	Utvalget i studien besto av tolv ungdommer, seks jenter og seks gutter. Disse i alderen 15-17 år. et fylkesting i Sverige
Hovedfunn / Resultater	Unge med ADHD har større sannsynlighet for å fungere godt i hverdagen bortsett fra på skolen. Det er på skolen at de føler at vanskelighetene med ADHD blir et problem. For unge er det mangel på klarhet i hvordan de kan få dekket sine støtte- og bistandsbehov på skolen. Voksnes støtte er viktig, og viktig for unge mennesker. Studien viser at unge mennesker har vanskeligheter med å være vedvarende i hverdagen, på skolen og når de driver med fritidsaktiviteter. Medisinen gjør at de kan være vedvarende, at de kan håndtere impulser og det utvikler evnen til å konsentrere seg. Et annet resultat av studien er behovet for at unge mennesker utvikler autonomi og uavhengighet til voksen alder. Unge menneskers fremtidige planer og drømmer er ikke forskjellige fra andre jevnaldrende.
Kvalitetsvurdering	Styrker: det var ungdommer med i studiet som var barn og ungdom i øvre tenårene har en god kognitiv evne til å reflektere og tenke på fremtiden. intervjuenes transkripsjoner ble lest opp to ganger for å få et fullstendig bilde av hva som dukket opp under intervjuene Svakheter: Rekrutteringen av intervjuobjektene ble gjort gjennom en utsendelse til 32 foresatte dette kan ha påvirket studiet at det er foreldre som har fått medvirke om barna skal ha blitt med i studiet, siden det var så få deltagere var det vere tvil om gyldighet. Dette omhandlet ungdommer.
Etikk	Alle deltakere og foresatte ga en skriftlig tillatelse om at studien ble publisert i et kunnskapsrikt tidsskrift.
Relevans	Studie er veldig relevant til min problemstilling da dette ga et innblikk i hvordan barn opplever å ha ADHD å hvordan det føltes å ta medikamenter for diagnosen , å hvordan dette innvirket positivt på deres væremåte. Samt innvirkning deres opplevelse av skolen . Samt hvordan ungdommene synes støtte fra voksne var viktig i deres liv.

Etter å ha fylt inn tekst i litteratormatrisen var det lettere å komme i gang med analysering og tolking av sentrale funn i artiklene. I analysearbeid er hensikten å begynne med å analysere gjennom hva som er hensikten med artikkelen, og hva som er problemstillingen eller forskningsspørsmålene (Thidemann, 2015, s. 90).

3.7 Analyse og tolking

Analyseverktøyet som ble anvendt i oppgaven var Aveyards tematiske analyse modell som blir presentert i Thidemann (2019, s.93). Jeg valgte å bruke modellen som en inspirasjonskilde, men noen av delene ble gjort litt annerledes. Dette for å gjøre det enklere å skulle gjennomføre analysen. I følge Dalland (2017) er selve analysen det å granske hva datamaterialet forteller en.

Selve analyseprosessen startet med å lese grundig hver enkelt artikkel. For å gjøre prosessen enklere valgte jeg å klippe ut artiklene og lime de inn i et word dokument. Dette for at det skulle være mulig å legge til egne kommentarer underveis og markere i artiklene. På den måten fikk jeg raskere en god oversikt over de viktigste funnene i den enkelte artikkelen, samt god oversikt over de teamene som var mest relevante med tanke på oppgaven min.

Tematikken som var felles for de fem utvalgte artikler, omhandlet barn i barneskolen, hvordan det relasjonelle forholdet påvirker, samt tematikken rundt læringsmiljøet. Det gikk også på læreren og elevens perspektiv på utfordringene rundt faktorer som hadde innvirkning på læringsmiljøet. Det var artikler som gjorde studie av hvordan barn følte med å ta sentralstimulerende medikamenter, å hvordan dette påvirket læringsmiljøet deres. Alle temaene er relevant for problemstillingen.

Videre i analyse prosessen utarbeidet jeg en tabell (se tabell 9), dette gjorde arbeidet mer oversiktlig. Jeg noterte også tema tabellen etter å ha sett på utvalg av tema som passet opp mot min problemstilling og etter å ha analysert funnene artikkel, noterte jeg inn et og et tema etter å ha tatt for meg funnene i artiklene (Thidemann, 2015, s. 94-95).

Tabell 9: Temaer i artiklene

Tema	Artikkel 1	Artikkel 2	Artikkel 3	Artikkel 4	Artikkel 5
Relasjoner	x	x	x	x	
Tilpasset undervisning		x	x	x	x
Skole -hjem -samarbeid		x		X	
Relasjon mellom lærer og elev		x	x	x	x
Medikamenter	X				x
Elev-elev	X		x		x
Læringsmiljø	x	x	x	x	x
ADHD/Atferdsproblemer	X	x	x	x	x

Etter tolkingen utfra Thidemann (2017, s. 96) sitt analyseverktøy av funnene, skrev jeg ned ulike kategorier som passet sammen og som passet under samme tematikk. Resultatene fra dette blir presentert i en logisk og hensiktsmessig rekkefølge i tabell 10 (Thidemann, 2017, s.96). Disse temaene er i tråd med min problemstilling for denne oppgaven:

Tabell 10. Hovedtema

Tema fra artiklene	Sammenfattet tema
ADHD/ atferdsproblemer læringsmiljø tilpasset undervisning	Tilpasset undervisning
læringsmiljø ADHD/ atferdsproblemer Foreldresamarbeid	Skole- hjem samarbeid
læringsmiljø ADHD/ atferdsproblemer lærer elevrelasjon	Lærer-elev-relasjon
læringsmiljø ADHD atferdsproblemer elev -elev relasjon	Elev-elev-relasjon

Etter enda en gjennomgang og analyse av funnene fra tabellen 10 (venstre kolonne) kom jeg fram til fire kategorier (høyre kolonne i tabell 10) som bli hovedoverskrifter i resultatdelen (Thidemann, 2015, s. 94-95).

I resultatdelen blir resultater og funn fra søkeprosessen presentert på en presis og oversiktlige måte (Dalland, 2017, s. 200). Her temaene som ble valgt: *Tilpasset undervisning*, *Skole -hjem samarbeid*, *Lærer-elev-relasjon* og *Elev-elev-relasjon*.

4.0 Resultater

Resultatene fra de utvalgte forskningsartikler sammenfattes og presenteres i dette kapitlet i kategoriene tilpasset undervisning, skole-hjem samarbeid, lærer-elevrelasjon og elev-elev relasjon.

4.1 Tilpasset undervisning

Funnene i artikkel 2 viser hvordan nyutdannede lærere følte at de hadde stor kunnskapsmangel og kompetanse til å tilpasse undervisningen og å håndtere atferdsutfordringene hos elever med diagnosen ADHD. Videre fremkommer det i forskningen at læreren uttrykte manglende kunnskap om å skrive Individuell opplæringsplan (IOP) basert på sakkyndig vurdering fra PPT og at rapporter relatert til spesialundervisning burde hatt større betydning i lærerutdanningen (Antonsen, Maxwell, Bjørndal, & Jakhelln, 2020). I forskningsartikkel 5 fremkommer det at ungdom i grunnskolen har fått støttetiltak i varierende grad. Tiltak som var satt i gang var blant annet individuell assistent eller støttelærer, ulike former for undervisningsgrupper og tilpassede skoleoppgaver. Et annet resultat i studien er at skolesituasjonen til ungdommene varierer mye, i tillegg til at de fleste tilpasningene som er blitt gjort for elevene har skjedd i ungdomsskolen. Alle deltakerne i studien rapporterer om konsentrasjonsproblemer under skolegangen, utfordringer med å sitte stille og utfordringer med å planlegge og gjennomføre skolearbeidet. Flere elever gir uttrykk for å ha en skepsis til skolen (Erikson & Carlson, 2016).

I artikkel 4 fremgår det at lærerne på skolen opplever å havne i en "skvis", dette mellom det å skulle forsvare systemet de jobber innenfor og det å imøtekomme den enkelte elevens rettigheter. De opplever at det er økonomi og andre utfordringer som bidrar til at spesialundervisningen utgår eller at elevene får mindre timer enn det som er forespeilet i enkelte perioder (Faugstad & Jenssen, 2019). Det med spesialundervisning fremkommer også som resultat i artikkel 3, hvor en ser at de elevene som mottar dette har et mindre positivt forhold til læringsmiljøet sitt enn de elevene som mottar ordinær undervisning. Dette gjaldt spesielt de elevene med atferdsproblemer (Haug, 2017).

4.2 Skole-hjem samarbeid

Artikkel 4 er en studie gjennomført av Faugstad og Jenssen (2019) som intervjuet ti lærere i forbindelse med mulighetene innenfor skole-hjem samarbeidet. Viktigheten av et godt samarbeid med hjemmet var noe alle lærerne ga uttrykk for. Dette mente de bidro til å skape en felles forståelse mellom skole og hjem. Foreldremøte og utviklingssamtalen ble hyppigst nevnt i beskrivelsen av dette samarbeidet. Det fremkom også i forskningen at de lærerne som gikk utover det som var definert som “vanlig” i forhold til oppfølging kunne bli sett på som usolidarisk mot andre kollegaer. Artikkelen trekker også frem ulike vurderinger av samme situasjon som en av de utfordringene som kan komme tydeligst til uttrykk i samarbeid med hjemmet. Dette kan for eksempel handle om barnets atferd på skolen, hvor foreldrene ikke har opplevd barnet på samme måte hjemme.

I artikkel 5 beskriver elevene at mødrene deres har opplevd stressende perioder, vært en støtte i hverdagen og hatt kontakt med skolen. De forteller om vanskeligheter med å klare seg i hverdagen og i skolen uten mødrenes støtte (Erikson, & Carsson, 2016). Det kommer frem i artikkel 2 at nyutdannede lærere opplever manglende kompetanse innenfor spesialpedagogikk som gikk på skole-hjemsamarbeid og tverrfagligsamarbeid (Antonsen, Maxwell, Bjørndal & Jakhelln, 2020).

4.3 Lærer-elev-relasjon

I artikkel 3 sine resultater fremkommer det at elevene som grunnet spesifikke lærevansker får spesialundervisning er i en bedre skolesituasjon enn de elevene som får det grunnet atferdsproblemer (Haug, 2017). Videre relevante resultater i artikkelen tilsier at de elevene som grunnet atferdsproblemer mottar spesialundervisning, skårer litt svakere på relasjoner enn de elevene som ikke får spesialundervisningen. I undersøkelsen er relasjoner-indikatoren delt opp i faglig elev-relasjon, sosial elev-relasjon og relasjon elev-lærer. I tillegg til indikatoren relasjoner ble indikatoren engasjement benyttet som indikator på læringsmiljø. Resultatene viser her at de som mottar spesialundervisning grunnet atferdsproblemer skårer lavere på engasjement enn de som mottar spesialundervisning grunnet lærevansker, samt den gruppen som mottar ordinær opplæring (Haug, 2017).

I resultatene til artikkel 2 fremkommer det at nyutdannede lærere opplever problemer med å håndtere sosiale utfordringer for elever med ADHD. Funnene viser at flere av lærerne følte det var krevende å skulle skape gode relasjoner til utfordrende elever i undervisningen, det ble også påpekt at de som lyktes med dette klarte å redusere uro i klassen. De lærerne som hadde god relasjon med elevene hadde klart å fange opp strategier/tiltak som gjorde at eleven fungerte i klassesammenheng, som for eksempel det å gå ut fra klasserommet om det var behov for det (Antonsen et al., 2020). Et funn i artikkel 1 var at medisinerings hadde positiv effekt på forholdet mellom elev-lærer (Singh et al., 2010).

Artikkel 1 beskriver at noen av ungdommene i studien opplevde at det å ha ADHD-diagnosen i seg selv gjorde at lærerne urettferdig fokuserte på deres oppførsel, samt antok at siden de hadde en diagnose ville de oppleves mer utfordrende enn de andre elevene (Singh et al., 2010). Det kommer frem i artikkel 5 at elevene ønsket større og bedre forståelse fra læreren angående sin diagnose (Erikson & Carsson, 2016).

4.4 Elev-elev-relasjon

Flere som har diagnosen ADHD er også medisinerert for det. Det fremkommer i artikkel nummer 1 at unge personer som er medisinerert for ADHD opplever overvekt at fordeler med det (Singh et al., 2010). Hos unge med aggresjonsproblemer ble det rapportert tydeligst at medisinen hjalp dem å roe seg ned, tenke før de handler og ikke føle seg like sinte. Alle unge i studien beskrev videre hvordan de positive effektene hadde positiv innvirkning på deres evne til å skape og beholde vennskap. Det beskrives også hvordan nære vennskap var en viktig beskyttende faktor for de unge som opplever mobbing (Singh et al., 2010). I artikkel 5 beskriver elevene utfordrende opplevelser fra skolen i form av mobbing, konflikt og slåssing (Erikson & Carsson, 2016). Det kom frem i artikkel 3 at de elevene som grunnet atferdsproblemer mottok spesialundervisning viste seg å skåre lavere på relasjonen til elevgruppa enn de elevene som ikke mottar det (Haug, 2017).

5.0 Diskusjon

I dette kapitlet vil presentert teori bli diskutert opp mot resultatene fra de fem utvalgte forskningsartiklene. Dette med mål om å besvare oppgavens problemstillinger.

Hovedproblemstillingen er: *Hva sier litteraturen om elever og læreres perspektiv på læringsmiljøet for elever med ADHD i skolen?* Underproblemstillingen er: *Hvilke følger får disse perspektivene for vernepleiers rolle i samspill med barn med ADHD i skolen?*

5.1 Tilpasset undervisning

Nordlund et al. (2015, s.65) hevder at det er helt grunnleggende for vernepleieren å starte en bred kartlegging av den enkelte eleven/elevene som har fått ADHD-diagnosen, gjennom å benytte den relasjonelle modellen kartleggingsverktøyet GAVE. Dette for å kunne legge best mulig til rette i undervisningssituasjonen, samt kunne bidra til å skape et godt læringsmiljø for elever med ADHD i skolen. I forlengelsen av dette kan en også vektlegge prinsippet tidlig innsats. I tillegg bør skolen gjennom systematisk vurdering kartlegge om eleven har tilstrekkelig utbytte av undervisningen. Skolen skal sørge for at eleven får best mulig utviklingspotensial ut ifra sine forutsetninger, samt avdekke om det er behov for hjelpetiltak eller forebyggende tiltak mot vansker eller utfordringer som kan oppstå (Hellan, 2014.s 7-9).

På en annen side viser forskningen gjennomført av Antonsen et al. (2020) at nyutdannede lærere opplever at de har stor kunnskapsmangel og kompetanse til å tilpasse undervisningen. Et annet interessant funn i studien er som tidligere nevnt at lærerne uttrykker manglende kunnskap om å skrive IOP- er til PPT og rapporter relatert til spesialundervisning å at dette burde hatt større betydning i utdanningen deres (Antonsen, Maxwell, Bjørndal, & Jakhelln, 2020).

Dette kan tenkes å være noe av forklaringer for det som fremkommer i forskningen til Erikson og Carlsson (2016) at elever opplever varierende grad av tilrettelegging. Det er nærliggende å tro at hvis denne kunnskapen og kompetansen ikke er mer implementert i alle lærerstudier vil det kunne gi utslag i form av "tilfeldigheter" i forhold til hvor godt undervisningen er tilpasset.

Her er det hensiktsmessig å tro at vernepleierens rolle kan bidra til tverrfaglig og tverretattlig samarbeid, være en støtte i samarbeidet med lærerne og at vernepleieren kan bidra i samarbeid om felles mål om elevens læring og utvikling basert på elevens forutsetninger (Brask, Østby & Ødegård, 2016). Vernepleieren kan på denne måten være en støtte tilpassingen, i stedet for at det blir mødrene som må innta rollen å kjempe for elevens rettigheter, slik det fremkommer i undersøkelsen til Erikson og Carlsson (2006). Dette er i tråd med det Spurkeland (2011) hevder kan gi en mer kvalitetssikret tilpasset opplæring:

Ved å sikre at enkelteleven kommer til ordet på tomannshånd, at foreldrene kobles systematisk inn i læringsarbeidet, og at klasselærerteamet drøfter enkeltelevens læringsutbytte, vil skolen kunne gi en kvalitetssikret tilpasset opplæring (s. 318).

En kan stille spørsmål ved hvordan det blir slik. Dette med tanke på at tidlig innsats og tilpasset opplæring for enkeltelevens utvikling og læring er lovpålagt gjennom opplæringsloven §1-3, samt Stortingsmelding nummer 16 og 31 (Kunnskapsdepartementet 2007; Kunnskapsdepartementet 2008; Opplæringslova, 2018). Likevel kan det tenkes å være et paradoks her hvis virkeligheten er slik den blir beskrevet i forskning gjennomført av Faugstad og Jenssen (2019), hvor det fremkommer at lærerne opplever å havne i skvis mellom å forsvare systemet de jobber innenfor og det å imøtekomme elevenes rettigheter.

Dette vil antas å kunne få følger for vernepleierens rolle, i form av at den kompetansen vernepleieren innehar er verdifull i skolesystemet. Brask, Østby og Ødegaard (2016, s. 40) beskriver at vernepleieren jobber ut fra ulike kjerneroller. Noen av de mest fremtredende når det gjelder det at elevene ikke får oppfylt sine rettigheter, er vernepleierens mulighet til å jobbe ut fra ansvarsrollen og pådriverrollen. Da det i møte med elevene som har ADHD vil kunne være aktuelt med en handlende vernepleier på både individ og systemnivå.

5.2 Skole-hjem samarbeid

For å legge til rette for et helhetlig læringsmiljø for elever med ADHD er det viktig og legge til rette for et godt skole-hjem samarbeid, noe Berg, Nordahl og Aasen (2014) beskriver som en vesentlig faktor i læringsmiljøet. Nordahl (2002, s.182) beskriver

også at dialogen mellom skole og hjem er viktig, skal en kunne sikre en best mulig sosial utvikling hos den enkelte elev. Viktigheten av et godt skole-hjem samarbeid kommer også til uttrykk i flere forskningsartikler (se blant annet Erikson & Carlsson, 2016; Faugstad & Jenssen 2019). Likevel ser en i forskning at lærerne i størst grad trekker frem det lovpålagte samarbeidet, samt at møtene blir gjennomført etter det som fremkommer i lovverket.. På en annen side kan en se betydningen av at de ansatte støtter opp om de felles rutinene og verdiene skolen har valgt å jobbe utfra, det er dette som er sentralt i skole/hjem-samarbeidet (Udir, 2011, s. 76). Et annet interessant funn er at nyutdannede lærere opplyser om at de opplever manglende kompetanse på blant annet skole-hjem samarbeid (Antonsen et al., 2020). Da kan det se ut som vernepleieren innehar denne kompetansen som er nyttig for å bistå lærerne sammen med den enkelte elev er vesentlig og danner fundamentet for tverrfaglig samarbeid med som da innfatter skole hjem (Fo.no). Her kan en se at det er avgjørende i læringsmiljøet at foreldre og lærere drøfter hva som er viktig i barnet sosiale utvikling slik at de kan legge vekt på samme oppdragelsen. Det er derfor viktig med godt samarbeid mellom foreldre og skole for å gi felles forståelse på sosiale utvikling (Nordahl, 2002, s. 182).

5.3 Lærer-elev-relasjon

Forskning viser at relasjonen mellom lærer-elev også har stor innvirkning på læringsmiljøet (Haug, 2017). Studien gjennomført av Erikson og Carlsson (2016) viser at ungdommene ønsker en større forståelse i skolen for deres diagnose. En kan tenke seg at det å ikke oppleve å bli forstått av læreren sin gjør noe med relasjonen mellom lærer og elev. Det fremkommer også i studien til Erikson og Carlsson (2016) at ungdommene opplever en skepsis til skolen, noe en også kan tenke seg gjør noe med opplevelsen og relasjonen til de andre som er der. På den andre siden ser en fra studien til Antonsen et al. (2020) at flere av lærerne følte det var krevende å skulle skape en god relasjon til elevene som hadde uønsket atferd i undervisningen. Men et annet spennende funn som kom frem var at de lærerne som klarte å skape denne gode relasjonen, klarte å fange opp de strategier som gjorde at eleven fungerte i klassesammeheng også var de lærerne som lykte med å klare å redusere uro i klassen. Her kan det også være nærliggende å tro at vernepleierens kunnskapsområde kan legge til rette for personer med emosjonelle og sosiale utfordringer, samt å drive målrettet miljøarbeid der arbeidsmodellen til vernepleieren

er fundamentet i samarbeidet som skal arbeide med miljøet eller personen som ønsker endring (FO, 2017). På en annen side fremkommer det i studien til Singh et al. (2010) at medisinerer for diagnosen var noe som hadde positiv effekt på forholdet mellom elev-lærer, Her kan det ses at vernepleieren kan bistå og har en viktig rolle, med legemiddelhåndtering som for eksempel å lage rutiner for ADHD medikamenter. som kan bistå i opplæring på andre yrkesgrupper i skolen uten helsefagbakgrunn (FO, 2017).

5.4 Elev-elev-relasjon

I følge Vgotskys sosiokulturelle teori er det slik at læring ofte skjer gjennom at en deltar aktivt i fellesskapet. Det vil si at medelever blir viktige parter i hverandres læring (Berg, Nordahl & Aasen, 2014; Spurkeland, 2011, s. 318).

Et inkluderende læringsmiljø i skolen bidrar til en positiv utvikling og læring, i tillegg til at det sikrer eleven en skolehverdag som fremmer trivsel og helse (Berg, Nordahl & Aasen, 2014). Dette er noe som også kommer tydelig fram hos Rønhovde (2018), og hun påpeker at manglende kunnskap og lite kartlegging som håndterer barnet i det daglige, kan skape problemer i denne sammenhengen. Det kan være triggerer i miljøet til barn med atferdsvansker og ADHD som gjør at de reagerer, og at omgivelsene viser lite forståelse og empati for utfordringene eleven sliter med som gjør at de får dårligere sosial kompetanse samt at læringsmiljøet blir dårligere (Rønhovde, 2018, s. 253).

Relasjonen til medelever kan ha stor innflytelse på læringsmiljøet for barn med ADHD. ADHD gjør at barnet kan ha ulike utfordringer som viser seg i form av uro, vansker med konsentrasjon og kan kjennes som et indre kaos eller uro og kan føles ut som maur i kroppen (Akselsdotter & Grimstad, 2009; Erikson, & Carlsson, 2016). Disse utfordringen kan dempes ved medikamentell behandling. I studien til Singh et al. (2010) kom det også fram at elevene følte dette var svært positivt. I denne studien ser en at elevene uttrykte at de fikk bedre forhold til sine medelever, i tillegg til at de klare å etablere vennskap og stå i vennskap over tid. På den andre siden påpeker Rønhovde (2018, s 21) at det er en rekke debatter og negative spekulasjoner rundt det å skulle gi barn med ADHD sentralstimulerende medikament. Noe av argumentasjonen går på at foreldrene doper barna sine for at de skal bli roligere. I tillegg er det flere ganger debattert at et økende antall barn blir diagnostisert med

ADHD, noe som gjør at foreldre blir mer skeptiske i forhold til medisineren og ønsker å prøve ut andre mulige behandlingsmetoder før de går til medisin (Rønhovde, 2018, s. 20-21). Imsen (2014, s.285-286) beskriver viktigheten av å parallelt med medikamentell behandling kartlegge for å se på om det er behov for andre type tiltak som vil kunne fungere godt. Her har vernepleieren sin kompetanse en avgjørende rolle, da kartlegging og medisinering er sentrale del av vernepleierens kompetanseområde. På den måten kan vernepleieren være med på å sette i gang strukturelle og pedagogiske tiltak i kombinasjon med medikamenter, noe Rønhovde (2018, s. 61) påpeker kan være en suksess.

Faugstad og Jenssen (2019) viser i sin forskning at en av de viktigste faktorene i arbeidet med elever, og i arbeid med elever med særskilte behov, er det samspillet eleven har med andre elever. Dette kan sees i sammenheng med det Vygotskys teori som beskriver at barn lærer best hvis de har en sterkere læringspartner å jobbe med, slik at en har noe å strekke seg etter og en å lære av (Imsen, 2017, s. 195).. Imsen (2017) beskriver hvordan læring og utvikling har løper forskjellig hos elevene, slik at det er en viktig faktor å over tid/kontinuerlig se på, samt ta stilling til om eleven trenger nye læringspartnere (Imsen, 2017, s.195).

Det er mange elever som faller utenfor fellesskapet. Grunnen kan være at læreren ikke klare å fange opp de skjulte sosiale problemene. Elever i denne gruppen trenger hjelp til å bli integrert i fellesskapet og få støtte (Spurkeland, 2011, s. 51). I denne forbindelsen kan vernepleieren bidra gjennom dialog med elever eller undersøkelser som kan danne grunnlag for målinger av relasjoner, noe som kalles sosiometri. Ved sosiometri skriver elevene navnet på de elevene de er mest sammen med. Da kommer det fram hvilke elever som ikke blir valgt eller ikke har gjensidige valg. Hvis forholdene legges til rette lærer elevene å like hverandre (Spurkeland, 2011, s. 51)

6.0 Metodiske overveielser

Dette litteraturstudiet bygger på data fra fem forskningsartikler. Styrker og svakheter hos hver enkelt forskningsartikkel er blitt nevnt i matrisene som ligger vedlagt som tabeller i oppgavens metodekapittel. I dette kapitlet vil oppgavens styrker og svakheter vurderes. Det at hovedvekten av empirien som er blitt benyttet i oppgaven bygger på kvalitativ forskning gjør at utvalget i overvekt av studiene har et for lite utvalg til å kunne generalisere. Oppgaven kan likevel tenkes å gi et nyttig bidrag til debatten og fagfeltet da den får frem noe av enkeltmenneskers erfaringer og perspektiv. Det å gjennomføre denne litteraturstudien har oppsummert noe av kunnskapen som allerede finnes, i tillegg til at det vil kunne skape mer helhetlig bildet enn det den enkelte forskningsartikkelen i empirien gjør hver for seg.

En engelsk og en svensk artikkel ble anvendt i oppgaven. Undertegnedes morsmål er norsk bokmål. Det er derfor forsøkt å oversette disse artiklene så godt som mulig, men det vil likevel være en risiko/sjansse her for språklige misforståelser eller oversettingsfeil.

For å styrke oppgavens reliabilitet (troverdighet) er det forsøkt å tydeliggjøre hva som er egne kommentarer eller tolkninger, samt hva som er beskrivelser eller eksempler hentet fra de ulike forskningsartiklene. I tillegg er troverdigheten forsøkt styrket ved å anvende forskning/litteratur som belyser ulike perspektiv av problemstillingen. Både elever og læreres perspektiver fremkommer blant annet. Oppgavens validitet (gyldighet) styrkes ved å beskrive detaljert og tydelig hvilken fremgangsmåte som er brukt i søk og analyse av utvalgte artikler. Gjennom fylldige beskrivelser er fremgangsmåten i oppgaven gjort transparent for leseren.

Oppgavens omfang gjør det umulig å ta for seg alle tema som ville vært interessant å sett nærmere på. Blant annet ville det vært spennende å også kunne sett nærmere på kjønnsforskjellene i forhold til ADHD-diagnosen, samt kunne gått mer spesifikt inn i de ulike typene ADHD. Det er nærliggende å tro at oppgavens konklusjon kan ha blitt svekket noe av at enkelte tema har måttet utebli.

7.0 Konklusjon

Vernepleieren har en viktig rolle i skolen, noe som kommer ekstra til uttrykk i denne bacheloroppgaven. I utvalgt litteratur fremkommer det at nyutdannede lærere opplever en kunnskapsmangel når det gjelder å skulle tilrettelegge undervisning og henvise videre de elevene som sliter i skolen, her eksempelvis med ADHD. Det at flere unge opplever en skeptisk til skolen, blant annet på bakgrunn av opplevelsen om manglende forståelse for sin diagnose, kan tenkes å si en del om at læringsmiljøet oppleves negativt.

På bakgrunn av dette blir det flere følger for vernepleieren sin rolle i samspill med disse barna. Det bidrar til at vernepleierens rolle blir ekstra viktig i en mangfoldig skole. Både når det gjelder føringene for tidlig innsats i skolen, kartlegging, henvisning til andre aktuelle instanser og igangsetting av eventuelle hjelpetiltak. Dette er et viktig arbeid for å kunne skape et best mulig læringsmiljø for både elever og andre ansatte i skolen. Vernepleieren får i dette arbeidet tatt i bruk sin kjernekompetanse.

Det med relasjoner er fremtredende i litteraturen når det gjelder å kunne skape et godt læringsmiljø, både lærer-elev-relasjon, elev-elev-relasjon og skole-hjem-samarbeidet. Dette er faktorer som viser seg å ha stor betydning for hvordan barn med ADHD opplever læringsmiljøet i skolen. Avslutningsvis er det verdt å nevne at det antydes i både forskning og teori som er brukt i oppgaven at i tillegg til hjelpetiltak/tilrettelegging ser en at medisinerer av elever med ADHD kan ha positiv effekt som et supplerende element.

8.0 Litteraturliste

Antonsen , Y., Maxwell , G., Bjørndal , K. E. W., & Jakhelln , R. (2020). «Det er et kjemperart system!» – spesialpedagogikk, tilpasset opplæring og nyutdannede læreres kompetanse. *Acta Didactica Norden*, 14(2), 20 sider.

<https://doi.org/10.5617/adno.7918>

Askelsdotter, M. & Grimstad, B. (2009). *AD/HD og Tourettes syndrom i skolen. Utredning som grunnlag for tiltak*. Øverby kompetansesenter 2009, Utgave, 1. Opplag. Lastet ned fra:

<https://www.statped.no/globalassets/region/overby/veileder-adhd-tourette.pdf>

Befring, E. (2012). *Forebygging – tidlig innsats til barns beste. I: H. Bjørnsrud, & S. Nilsen, (red) Tidlig innsats. Bedre læring for alle? Oslo: Cappelen Damm.*

Berg, B., Nordahl, T., Aasen, A-M. (2014). Kartlegging av prosjektet: “Bedre læringsmiljø. Hentet fra: <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/rapport-evaluering-av-bedre-laringsmiljo.pdf?fbclid=IwAR074vtpsfzfvNDfSulUK5llnOyAPWUHuTmDlcA9KA4wUHaj9lj5kh-hbm4>

Brask, O. D., Østby, M. & Ødegård, A. (2016). *Vernepleierens kjerne roller – en refleksjonsmodell*. Bergen: Fagbokforlaget.

Dalland, O. (2018). *Metode og oppgaveskriving*. (6 utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk.

Erikson, R. & Carlsson, M. (2016). Å leve med ADHD. En intervjustudie av unge mennesker med konsentrasjonsvansker med fokus på hverdagsliv og sosiale relasjoner. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 13(1–2). Universitetsforlaget. Hentet fra: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2016-01-02-02>

Faugstad, R., & Jenssen, E. S. (2019). Læreres opplevelse av muligheter i skole-hjem-samarbeidet. *Nordisk Tidsskrift for Utdanning Og Praksis*, 13(1), 98-110.

<https://doi.org/10.23865/up.v13.1898>

<https://utdanningogpraksis.no/index.php/up/article/view/1898>

Fellesorganisasjonen (Fo.no). Vernepleieren i skolen, hentet fra:

[https://www.fo.no/getfile.php/1311801-](https://www.fo.no/getfile.php/1311801-1548957840/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Vernepleiere%20i%20skolen.pdf?fbclid=IwAR2eEBf_gTI--7mQzSUAxbR0Q210IBAKKh_ei95To0YtgacgS2zfaIW20ho)

[1548957840/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Vernepleiere%20i%20skolen.p](https://www.fo.no/getfile.php/1311801-1548957840/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Vernepleiere%20i%20skolen.pdf?fbclid=IwAR2eEBf_gTI--7mQzSUAxbR0Q210IBAKKh_ei95To0YtgacgS2zfaIW20ho)

[df?fbclid=IwAR2eEBf_gTI--](https://www.fo.no/getfile.php/1311801-1548957840/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Vernepleiere%20i%20skolen.pdf?fbclid=IwAR2eEBf_gTI--7mQzSUAxbR0Q210IBAKKh_ei95To0YtgacgS2zfaIW20ho)

[7mQzSUAxbR0Q210IBAKKh_ei95To0YtgacgS2zfaIW20ho](https://www.fo.no/getfile.php/1311801-1548957840/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Vernepleiere%20i%20skolen.pdf?fbclid=IwAR2eEBf_gTI--7mQzSUAxbR0Q210IBAKKh_ei95To0YtgacgS2zfaIW20ho)

Haug, P. (2017). Spesialundervisning, læringsmiljø og inkludering. *Tidsskriftet FoU i Praksis*, 11(1), 41–62. Hentet fra <https://utdanningogpraksis.no/index.php/up/article/view/1778>

Helland, M. T. (2014) Tidlig innsats for livslang læring- teori og praksis. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2014/tidlig-innsats-for-livslang-laring--teori-og-praksis/>

Imsen, G. (2017). *Elevenes verden: Innføring i pedagogisk psykologi*. (5 utg.) Oslo: Universitetsforlaget.

Kunnskapsdepartementet (2008). *St.Meld. Nr. 31 (2007-2008) Kvalitet i skolen*. Hentet 23.4.2021 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-31-2007-2008-/id516853/?ch=1>

Kunnskapsdepartementet (2007). *St.Meld. Nr. 16 (2006-2007)... og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring*. Hentet 23.4.2021 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-16-2006-2007-/id441395/>

Løge, I., Roland, P & Westergaard, E. (2013) *Barn i utfordringer systemtenkning og tidlig innsats i pedagogisk arbeid*. Bergen: Fagbokforlaget

Nordahl, T. (2002). *Eleven som aktør. Fokus på elevens læring og handling i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Nordahl, T., Sunnevåg, A-K. & Ottosen, A. L. (2009). *LP-modellen. Evaluering av LP-modellen 2006-2008*. Høgskolen i Hedmark, rapport nr. 5. Hentet fra: https://brage.inn.no/inn-xmllui/bitstream/handle/11250/133856/rapp05_2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Nordlund, I., Throssen, A. & Linde, S. (2015). *Innføring i vernepleie: kunnskapsbasert praksis: grunnleggende arbeidsmodell*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ogden, T. (2010). *Sosial kompetanse og problematferd i skolen* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Opplæringslova (2018). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa*. Hentet 23.4.2021 fra : <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

Rønhovde, L. I. (2018). *Kan de ikke bare ta seg sammen: Om barn og unge med ADHD og Tourettes syndrom*. (3. utg.) Oslo: Gyldendal Akademiske.

Singh, I., Kendall, T., Taylor C., Mears A., Hollis C., Batty M. & Keenan S. (2010). Young People's Experience of ADHD and Stimulant Medication: A Qualitative Study for the NICE Guideline. *Child and Adolescent Mental Health*, 15 (4), s. 186-192. Hentet 4. April 2021 fra: <https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1475-3588.2010.00565.x>

Spurkeland, J. (2011). *Relasjonspedagogikk. Samhandling og resultater i skolen*. Bergen: Fagbokforlaget

Thidemann, I.J. (2015). *Bacheloroppgaven for sykepleierstudenter: den lille motivasjonsboken i akademisk oppgaveskriving*. Oslo: Universitetsforlaget

Tøssebro, J. (2010). *Hva er funksjonshemming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Utdanningsdirektoratet, Udir. (2011). *Utdanningsspeilet. Tall og analyse av grunnopplæringen i Norge*. Hentet fra:

https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/utdanningsspeilet_2011.pdf

